

Poštnina plačana pri pošti 6101 Koper – Capodistria

TISKOVINA

NDP

/ Kulturni občasnik za mlade zanesenjake / Gledališče
Koper / Pokrajinski muzej Koper / Comunità Auto-
gestita Costiera della Nazionalità Italiana Capodistria,
Centro Italiano "Carlo Combi" Capodistria / Osrednja
knjižnica Srečka Vilharja Koper / Pokrajinski arhiv
Koper / Otok, zavod za razvijanje filmske kulture, Izola
/ Pomorski muzej "Sergej Mašera" Piran / Znanstveno-
raziskovalno središče Koper / Letnik XIV / Številka 1
/ Oktober 2020 / Brezplačni izvod /

X
H
Z
L
H
T
W
S
S

Andrej Rozman Roza

Obuti maček

Družinski mijauziki

Glasba: **Nana Forte** in **Jure Ivanušič**

Režija: **Vito Taufer**

Igrajo:

Rok Matek – Maček, človekoliki maček v škornjih

Luka Cimprič – Matic, mlad in simpatičen

Anja Drnovšek – Marjetica, mlada in simpatična kraljična

Ivan Rupnik – Kralj, njen sitni in nervozni oče

Maruša Oblak – Kraljica, njena tečna in razvajena mama

Ivan Godnič – Brdavšek, grof in posebljena hudoba

Jure Ivanušič k. g., **Uroš Maček**, **Vasko Atanasovski** k. g.,

Žiga Golob k. g., **Marjan Stanič** k. g. – Glasbeniki

Na videu:

Luka Cimprič – Matic

Jure Ivanušič – Sodnik

Uroš Maček – Pomočnica

Rok Matek (glas), **Barbara Bulatović** (animacija) – Lutkamuc

Dramaturgija: **Dubravko Mihanović** | Asistent režije: **Mitja Lovše** | Scenografija in kostumografija: **Barbara Stupica** | Asistent kostumografije: **Slavko Trivković** | Projekcije: **Barbara Stupica**, **Nejc Saje** | Video: **Nejc Saje** | Videoprogramiranje in mapiranje: **Dušan Ojdanič** | Korepetitor: **Diego Barrios Ross** | Lektorica: **Mateja Dermelj** | Koreografija: **Natalija Manojlovič Varga** | Oblikovanje svetlobe: **David Cvelbar** | Oblikovanje zvoka: **Silvo Zupančič** | Oblikovanje maske: **Nathalie Horvat**

Koprodukcija: Slovensko mladinsko gledališče in Gledališče Koper

Premiera:

14. 12. 2019, Slovensko mladinsko gledališče, Ljubljana

17. 10. 2020, Gledališče Koper

Lučni mojster: **Martin Peca** | Tonska mojstra: **Alen Kump**, **Martin Belac** | Video tehnik: **Amar Ferizović** | Garderoberki: **Anja Ukovič**, **Karolina Rulofs** | Izdelava kostumov: **Katarina Škaper**, **Krojaštvo Rožman** | Maskerka in frizerka: **Sara Longar** | Izdelava rekvizitov: **Slavko Trivković** | Odrski mojster: **Vasja Bradač** | Izdelava scenografije: delavnice Slovenskega mladinskega gledališča

Obuti maček je zgodba o mlinarjevem sinu Maticu, ki po očetovi smrti kot dediščino dobi le »hišnega mačka Fritza«. Toda ta se kmalu izkaže kot neprecenljiv sopotnik, saj s svojo iznajdljivostjo Maticu pomaga osvojiti srce simpatične kraljične Marjetice, Matic premaga zlobnega grofa Brdavška, ki mu je obljubljen zamož, in na koncu zasede prestol.

Andrej Rozman Roza se je oprl na znano pravljico, vendar jo je razširil, ziral in posodobil v »družinski mijauziki«, ki ima v svoji večplastnosti ponuditi vsakomur nekaj: **pravljичnost** otrokom, **duhovite besedne domislice** in **družbenokritične osti** odraslim, **veselje do življenja** in **raznoliko glasbo** pa vsem skupaj. * *Spletna stran Slovenskega mladinskega gledališča, Ljubljana*

Foto: Miha Fras

Andrej Rozman Roza: *Obuti maček*, 2. prizor: Maček govori

MATIC:

Muc, pojdi in se znajdi sam, hrane nimam niti zase, kaj še, da jo tebi dam.

Pri meni ne moreš na peči sedet in miši ne moreš lovit it v klet. Pri meni ne moreš se v veži pokakat in mene ne moreš pred vrati počakat. Pri meni ni drevja in ne ptičjih gnezd, po strehi ne moreš ne ležat ne lest. Pri meni ne moreš ujet niti krta, ker nimam ne polja ne njive ne vrta. Pri meni ne moreš se skrit pod odejo, ker jaz za odejo imam smrekovo vejo. In ko bom nocoj utrujen zaspal, bom glavo naslonil na strgan rokav. Zato pojdi proč, ker če boš ostal, boš lačen, premražen in sploh ti bo žal.

Zgodba

Za najstarejšo različico *Obutega mačka* velja tista italijanskega pisatelja **Giovannija Francesca Straparole** iz zbirke *Prijetne noči (Le piacevoli notti)*, ki jo sestavljata dve knjigi (prva je bila izdana leta 1550, druga 1553), v katerih najdemo vsega skupaj 75 novel s pravljичnimi elementi. Pripoveduje si jih skupina prijateljev v trinajstih karnevalskih nočeh na beneškem otoku Murano, kar je vzorec, ki seveda spominja na Boccaccieva *Dekameron*. Motive večjega dela zgodb je Straparola, eden prvih zapisovalcev pravljic, prevzel **po ustnem izročilu**, ki je precej svobodno vpijalo lokalne, vendar tudi orientalske elemente. Nekatero teh zgodb so postale klasike otroške književnosti, med njimi *Konstantin Srečni (Constantino Fortunato)*, pozneje znan kot *Obuti maček*. Med letoma 1550 in 1620 so knjigo vsaj triindvajsetkrat ponatisnili in jo prevedli v nemščino, francoščino in španščino, ker pa je baje zagovarjala čarovniške postopke, so jo uvrstili ne seznam prepovedanih knjig (*Index librorum prohibito-*

rum), tako da je katoliki niso smeli prebirati brez dovoljenja. Zgodbo je leta 1634 znova zapisal **Gianbattista Basile** in na njegovo knjigo neapeljskih pravljic sta se sklicevala (1822) tudi **brata Grimm**, ki sta jo imela za prvo takšno **nacionalno zgodbo**. V Franciji se je k mačku vrnil **Charles Perrault** (1628–1703); njegova verzija se je najprej pojavila v obliki ilustriranega rokopisa, leta 1697 pa je bila objavljena v *Zgodbah in pripovedkah iz preteklih časov (Histoires ou Contes du teps passé)*. Perraultove pravljice, v glavnem **nove različice ljudskega izročila**, med katerimi so tudi *Rdeča kapica (Le Petit Chaperon Rouge)*, *Speča lepotica v gozdu/Trnuljčica (La Belle au bois dormant)*, *Pepelka (Cendrillon)*, *Palček (Le Petit Poucet)*, *Sinjebradec (Barbe-Bleu)* in *Obuti maček (Le Maître Chat ou le Chat botté)*, so takoj doživele uspeh, postale priljubljene in še danes veljajo za **antologijske**. * *Dubravka Mihanović, gledališki list Obuti maček, SMG, sezona 2019/2020, številka 2, december 2019*

V mačem mošnjičku lahko najdemo naslednje predmete: Rdečo, rumeno in modro kocko. Na vsaki od treh kock je narisana motiv. Iz treh motivov sestavi čarovniški urok, s katerim bo lahko Obuti maček začaral kar koli si bo zaželel, v kar koli si bo zamislil.

V zgodbi tudi nujno uporabi besedi **STOL** in **BUČA** in še besedo **PABERKOVATI** (vse besede zapiši v poljubnem sklonu, času in številu).

To zapisano kratko zgodbo se nauči tako, da jo boš lahko povedal na pamet; obleci se v kostum Obutega mačka, ki si ga sam sestaviš, ter prosi mamo, očeta, brata, sestro, prijatelja, teto, soseda ..., da te, medtem ko zgodbo pripoveduješ, posname s telefonom. Posnetek pošlji na naslov: Gledališče Koper, Verdijeva 3, 6000 Koper, za Svetilnik. **Najboljši posnetek bo nagrajen z vstopnico za otroško gledališko predstavo.** Veliko neobrzdane domišljije ti želim. * Samanta

Muzejsko poletje na fotografijah

Tretjo soboto v juniju smo pripravili že tradicionalno *Poletno muzejsko noč*: uredili smo sredozemski vrtiček ter prisluhnili arheološkemu predavanju. Nekaj vsebin pa smo prestavili v virtualni svet – na splet.

V okviru *Poletne muzejske noči* in projekta *Interreg SLO-CRO Kaštelir* je v Kortah nad Izolo potekal *Solsticij v Kortah: Od Histrov do Rimljanov*. Preteklost je oživila s pomočjo vodstev, delavnic in drugih dejavnosti.

V avgustu so nas obiskali otroci iz Dnevnega centra Žarek iz Nove Gorice. Pred odhodom na plažo so obiskali muzej, kjer so se podali na *Lov na zaklad* in z animatorko odkrivali muzejske skrivnosti.

Petošolci OŠ Montessori Ljubljana so šolo v naravi septembra preživljali v Ankaranu, to pa izkoristili za obisk muzeja ter delavnico *Kruha in iger!* Takole so se učili v rimski šoli in se zabavali z rimskimi igrami.

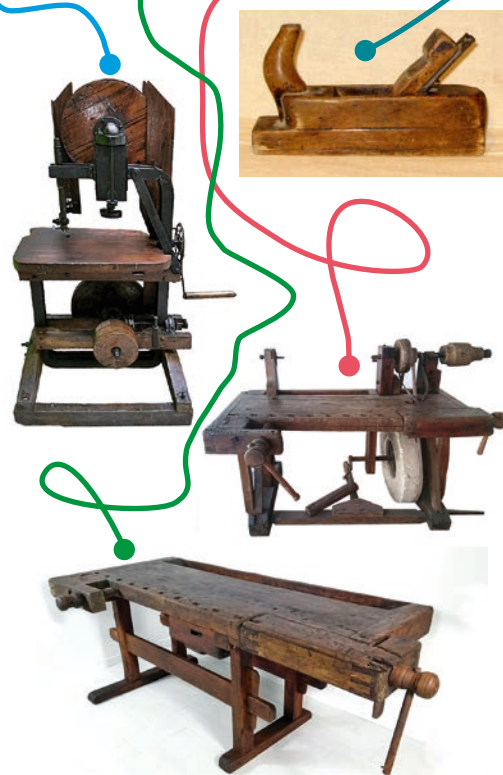

Kolar

Oslovski voz

Osnovni izdelek kolarja je **kolo**. Kolar je izdeloval pa tudi **popravljal lesene dele vozov, sani in kočij**. Pri delu je uporabljal **OBLIČ, STRUŽNICO, TRAČNO ŽAGO, svedre, dleta, pile, žage, kotnike** in druge pripomočke. Njegovi delovni mizi so rekli **PONK**.

... en, dva, tri, pa povej število ti!
Od kovača do kolarja 2
Nova stalna razstava
Pokrajinskega muzeja Koper

V prejšnjem Svetilniku smo predstavili novo stalno razstavo *Od kovača do kolarja*. Ogledate si jo lahko v **etnološki zbirki** Pokrajinskega muzeja Koper na Gramscijevem trgu. Tokrat se bomo podrobneje posvetili obeh poklicema, **KOLARJU** in **KOVAČU**.

Rešitev vprašanja iz prejšnjega Svetilnika

Na fotografiji je **dvojni jarem**, poznamo pa tudi enojnega. Jarem je lesena priprava za vprego volov ali osla. Tako vprežene živali so vlekle kmečke vozove.

Ta obrt je zamrla, ko so kočije zamenjali avtomobili, vozove z vprežno živino pa traktorji s prikolicami.

Kolarji so **izdelovali tudi kmetijske pripomočke in orodje**: škafe, brente, preše, kolovrate, grablje, jarme za vprego živine in celo mlinska kolesa. Vsaka vas je potrebovala kolarja in dela mu ni zmanjkalo!

1. naloga: fotografije prikazujejo nekatere kolarske izdelke. Izberi pravo ime predmeta in ga zapiši ob njegovo fotografijo: 1 - GRABLJE, 2 - JAREM, 3 - TRLJA, 4 - KOLOVRAT, 5 - KRIŽEVATO KOLO, 6 - ŠKAF:

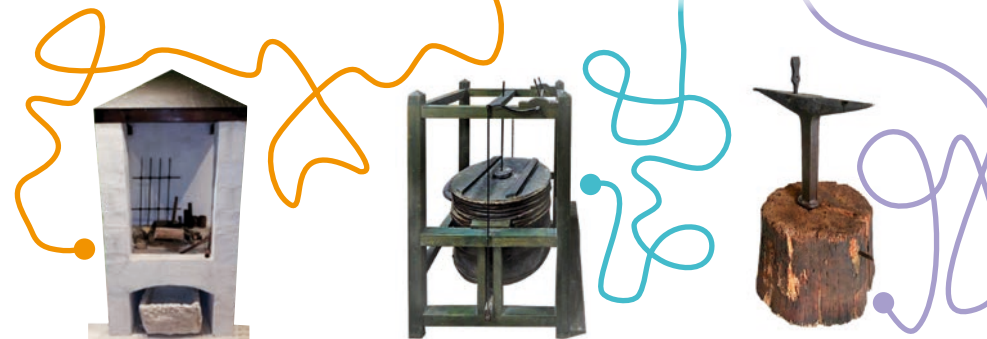

Kovač

Staro kovaško ognjišče

iskani in izdelujejo **unikatne izdelke**. V kovaški delavnici zagotovo najdemo **KOVAŠKO OGNJIŠČE**. Pri delu je kovač uporabljal **MEH, NAKOVALO, kamnito korito z vodo za hlajenje železa, različna kladiva, klešče** in

Nekoč je bil kovač **spoštovan in pomemben poklic**, ki se je prenašal **iz roda v rod**. Pogosto so hišo v vasi, kjer je delovala kovaška delavnica, imenovali kar »Pr' kovačevih«. Kovačije so stale **ob prometnih poteh**, pogosto poleg furmanske gostilne. Danes večino kovaških izdelkov izdelujejo serijsko, v tovarnah, redki kovači pa so zelo

primeže. Orodni kovači so izdelovali **orodje, žablje, okenske mreže, hišne in kuhinjske pripomočke**, včasih pa tudi **ključavnice, ključe** in **tolkače**. Podkovski kovači so izdelovali **podkve** in podkovali konje, krave, vole in včasih osle; pogosto so kot nekakšni ljudski živinozdravniki svetovali lastnikom bolnih živali.

2. naloga: fotografije prikazujejo nekaj kovaških izdelkov. Izberi pravo ime predmeta in ga napiši ob njegovo fotografijo: 1 - PODKEV, 2 - KLADIVO, 3 - ŽEBLJI, 4 - KOVANA MREŽA, 5 - OBEŠANKA S KLJUČEM

Ustvarjalnice – napovednik

Delavnica za družine:

Naredi svojo tempera barvo

Sobota, 10. oktober 2020, 10.00–12.00

Pokrajinski muzej Koper, Kidričeva 19, Koper

Na sobotnem druženju si bomo podrobneje ogledali slike v muzeju in raziskali, s kakšnimi barvami so mojstri slikarji v preteklosti ustvarjali. Sami pa se bomo preizkusili v izdelavi srednjeveške tempera barve, s katero bomo tudi ustvarjali. *

ZIGRO DO DEDIŠČINE

Jesenski počitniški delavnici:

Igrajmo se »mineštro«

Četrtek, 29. oktober 2020, 10.00–12.00

Pokrajinski muzej Koper, Etnološka zbirka, Gramscijev trg 4/5, Koper

Na počitniških delavnicah se bomo v Etnološki zbirki seznanili z vzdušjem, ki je vladalo v preteklosti v primorskih domovih, ko so pripravljali potrebne sestavine za kuhanje mineštre. Tako se bomo preizkusili v ličkanju koruze, luščenju fižola in drugih zanimivih opravilih, pripravili bomo tudi pogrinjek za mizo. *

Igrajmo se jesen

Petek, 30. oktober 2020, 10.00–12.00

Pokrajinski muzej Koper, Kidričeva 19, Koper

V palači Belgramoni-Tacco bomo iskali jesenske motive, ki se skrivajo v naših muzejskih zbirkah. Motive bomo s pomočjo zanimivih nalog uporabili pri ustvarjanju jesenske slike, pri tem se bomo med drugim preizkusili tudi v odtiskovanju. *

Rešitev: 1. naloga: 1.d, 2.c, 3.a, 4.b, 5.e, 6.c / 2. naloga: 1.d, 2.b, 3.c, 4.c, 5.a

Per le antiche vie...di Pirano

Nel 2019, la **Comunità Autogestita della Nazionalità Italiana di Pirano** ha pubblicato **il libro** di **Lara Sorgo**, *Per le antiche vie* con illustrazioni di **Miriam Elettra Vaccari**.

Foto: Fulvio Zudič

Veduta su Piazza Tartini a Pirano

Per gentile concessione dell'autrice vi proponiamo una storia tratta da questo libro, che presenta **i luoghi magici** e le tante **curiosità** legate alla cittadina di Pirano...
...**"apri il cuore e lasciati trasportare per le antiche vie"**.

Giorgio è un bambino di 10 anni che vive in una grande città, sa usare il computer ed è un appassionato di videogiochi! Per le vacanze i genitori decidono di mandarlo per qualche giorno dalla nonna Ada a Pirano, lui teme di annoiarsi non avendo internet...invece inizierà ad esplorare la città e scoprirà tanti luoghi magici e storie interessanti, qui di seguito ve ne proponiamo una:

"..Vedi **la statua della sirenetta** lungo gli scogli?", mi indica con il suo grosso dito indice. "È stata messa lì per ricordare di un fatto che è accaduto la notte del **31 dicembre 1899**".

Un altro mistero. Ormai sono tutto orecchie.

"Era una notte molto fredda. Il cielo era coperto da nuvoloni neri che minacciavano pioggia. Tutti i piranesi erano chiusi nelle loro case a festeggiare l'ultimo giorno dell'anno. Giacomo, era questo il nome del guardiano di allora, dopo aver rifornito di combustibile la lampada si trovava solo nella sua casetta. La luce del faro illuminava il mare immenso, il telegrafo e la radio per le comunicazioni urgenti erano accesi. **Ogni cosa sembrava essersi fermata per accogliere il nuovo secolo.** Giacomo decise di uscire per sgranchirsi le gambe e mentre si trovava sull'uscio della casetta, proprio nel punto in cui ci troviamo noi adesso, la radio sul tavolo si accese. **Si sentì la voce di una donna.** Giacomo si voltò di scatto e si avvicinò alle apparecchiature. Era una voce dolce e soave come non l'aveva mai sentita, che cantava una nenia incomprensibile. Ma come era possibile, si chiedeva? Prese in mano la cornetta della radio e con la voce spezzata dalla paura e dall'emozione chiese 'Chi è là? Chi parla?'"

Ormai sono talmente assorto nel racconto del vecchio marinaio: "Chi era la donna misteriosa?"

"Dopo che Giacomo parlò nella cornetta, la voce smise di cantare. **La casetta piombò nel silenzio.** Si sentiva solo la legna nel caminetto che scop-

piettava. Giacomo uscì all'aperto e si guardò attorno ancora sconcertato dalla voce che aveva sentito. **Nonostante fosse notte fonda, qualcosa nel mare sottostante catturò la sua attenzione. Prese la lanterna e girò il raggio di luce direttamente in quel punto, ma vide solo una grande coda di pesce che si rituffava sott'acqua. Udì però benissimo la voce della cosa marina che lo chiamava per nome...**Era una sirena**, giovanotto".**

Statua della sirena
posta sugli scogli in Punta
a Pirano

Foto: Kristjan Knez

Foto: Kristjan Knez

Chiesa della Madonna della Salute con il faro a Pirano

Tutte le volte che venivo a trovare la nonna, restavo chiuso in casa ad annoiarmi, perché Pirano mi sembrava una città vecchia e poco interessante. Ora invece sto esplorando dei luoghi della città sconosciuti che sembrano usciti da un libro di avventura.

Nel prossimo numero vi racconteremo invece **la leggenda di San Giorgio e il drago!** * **A cura di Roberta Vincoletto**

Tako sta živelata do konca svojih dni – Evropa ilustrira brata Grimm

Na Oddelku za mlade bralce Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper v mesecu oktobru gostimo **potujočo razstavo Mednarodne mladinske knjižnice iz Münchna**. Razstava obsega **dela avtorjev iz 13 evropskih držav**, ki so **klasične Grimmove pravljice interpretirali in ilustrirali na čisto svoj in sodoben način**. Med 50 slikanicami sta tudi **dve deli slovenskih ilustratork**, in sicer **Maše Kozjek** in **Alenke Sottler**.

Maša Kozjek: *Volk in sedem kozličkov*. Ljubljana, Mladinska knjiga 2003.

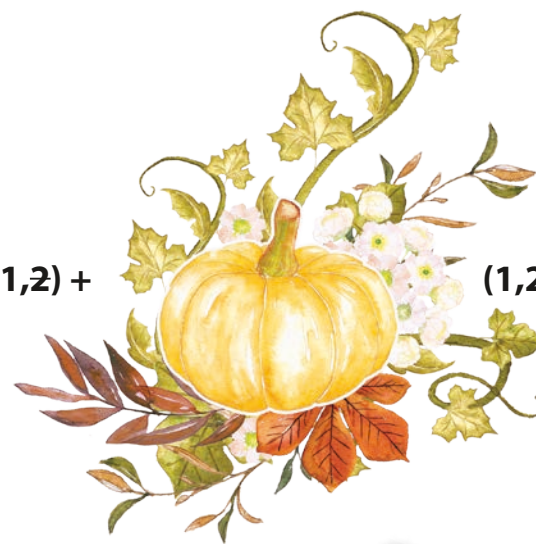
Alenka Sottler: *Pepelka*. Ljubljana, Mladinska knjiga 2006.

Legenda pravi, da sta za prvo izdajo Grimmovih pravljic **brata Wilhelm in Jacob Grimm** zbirala, poslušala in zapisovala zgodbe z nemškega podeželja. Viri pa trdijo, da sta večino zgodb slišala v krogu 40 pripovedovalcev na literarnih krožkih v lastnem stanovanju v Kasslu. Številni pripovedovalci takratnega časa so bili močno povezani s francosko tradicijo pripovedovanja pravljic, zato so se med njihovimi pripovedmi pojavile tudi zgodbe francoskega porekla. Nekatere izmed teh so zaradi tega iz poznejših izdaj Grimmovih pravljic umaknili.

Med njimi je tudi dobro znana zgodba, katere naslov boste odkrili z rešitvijo rebusa.

Jaz, ti, ? (1,2) +

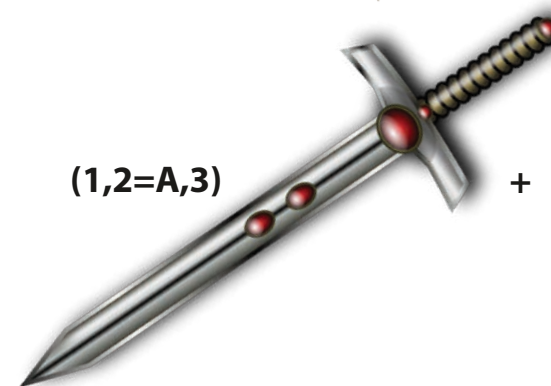

(1,2,3,4) +

glagol (1,2,3,4,5)

(1,2=A,3)

+ (1,2,3=E, 4)

Rešitev: Obuti matček

Vabljeni na razstavo
Tako sta živelata do konca svojih dni –
Evropa ilustrira brata Grimm.

Ilustracije in slikanice bodo na ogled
v obeh avlah Knjižnice Koper
od 1. do 31. oktobra 2020.

Restavrirana Kocjančičeva zapuščina: miza, stol in mašni plašč.

Ljudi opeval sem, vodé in skale

(Alojz Kocjančič, 1913–1991)

Pesništvo ali **poezija** je literarna zvrst, ki pomeni pisanje pesmi, temu rečemo tudi zapisovanje besedila v **verzih** in **kiticah**.

Pesem beremo na glas in jo poslušamo. V njej slišimo **zven besed, melodijo, ritem, jezik**, začutimo njen **utrip**, ponesejo nas v pesmi skrita **čustva**.

Pesem je lahko **pripovedna** (epska), **lirska** (izpovedna), oda, sonet, žalostinka, ljubezenska in tako naprej.

Pesniki pogosto pišejo v prvi osebi, tako lahko ugotovimo, ali je pesem izpovedna. Obstajajo tudi domišljjske, otroške, šaljive pesmi itn.

Najpogosteje se pesmi pišejo v **rimah**, pogosto se v pesmih uporabljajo **metafore, figure**.

Oblika pesmi pesnikov ni nikoli omejevala. Lahko so jo obrnili na glavo in postavili čisto na novo, tako kot narava ustvari neskončno število oblik.

Pesmi so bogastvo slovenskega jezika. Toda ni bilo vedno samoumevno, da se slovenski jezik uporablja doma, v šoli, na ulici, na tržnici, v službi ... Slovenci so se v zgodovini pogosto borili za svoje pravice in **materni jezik**. Tako so sredi poletja leta **1870 v vasi Kubed**, ki je bil v 16. stoletju pomembna obrambna utrdba koprškega ozemlja, pripravili **tabor**, na katerem se je zbralo nekaj tisoč Istranov, ki so razpravljali o svojih narodnih pravicah in **zahtevali** med drugim **uporabo slovenskega jezika v šolah, uradih, na sodiščih in tudi**

drugje ter da bi v koprskem okolju **zgradili slovensko šolo**.

Na našem ozemlju se je od takrat zamenjalo **pet držav** (avstro-ogrška, italijanska, STO, jugoslovanska in današnja slovenska), vendar so se slovenske pesmi in slovenska beseda ohranili.

V Kubedu se je rodil **Alojz Stanislav Kocjančič, pesnik slovenske Istre**, ki je številne svoje pesmi posvetil prav tem krajem. Tako je pesem **Vaja** posvečena njegovi rojstni vasi.

In že sva v Kubedu; ta vas je znana: obzidje, stolp in grad se v te ozira s prepadne skale svetega Florjana.

Pisal je o Istri in njenih ljudeh, o naravi in življenju, tako je zapisal:

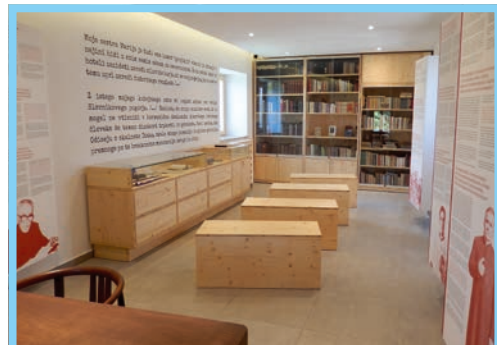
Kar sem, si, Istra, ti mi dala, pečat si vžgala za vse dni, zato se vsaka moja pesem, ob tvojih strunah uglasi.

V spoštovanje in zahvalo pesniku je prenovljena **njegova hiša** in odprta **spominska soba**. Le pojdite si jo ogledat.

Stoji v vasi

(reši križanko in pravilno vpiši označene črke v kvadratke, da izveš, kje je pesnikova spominska soba). * **Mag. Nada Čibej**

Reši naloge:

1. Reši križanko

Vodoravno:

1 pesništvo; **2** slovnično število; **3** vokal, glas v jezikoslovju; **4** spreminjanje preprostejših organizmov v popolnejše; **5** strokovnjak, ki preučuje mikrobe.

Če si pravilno rešil križanko, se ti je v prvem stolpcu izpisala beseda

2. Leta 2020 slavimo okroglo obletnico kubejskega tabora. Katero?

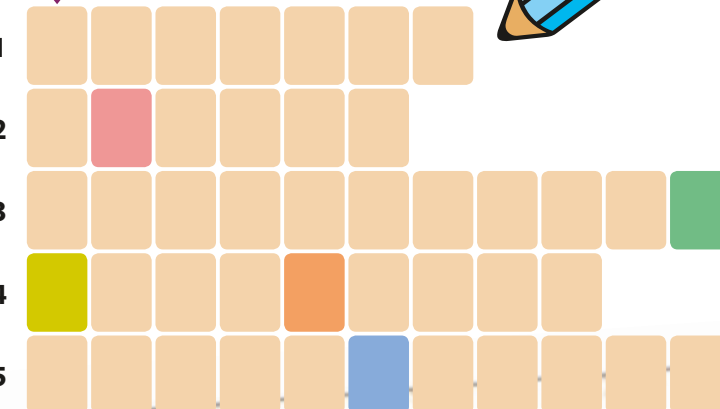
50. 100. 150. 200. 250.

3. Koliko let bo minilo leta 2021 od smrti Alojza Kocjančiča?

10 20 30 40

4. Morda tudi ti pišeš pesmi. Preizkusi se in napiši pesem o prijateljstvu.

1
2
3
4
5

10/7. 38. Omica Trifort Pentecosten.

1. T. Neajelja - Gospodimor dan : ne-do

2. T. Subota . Gospodin Bog hoče ta dan

U. pr. Primu stoji papirus: Srečkuj Gosp

Srečkuj te moje subote i počuj te o

" " Gospodin Bog mi: - Cete li se ooga

živjeti; onda ju vam ja prolati

i pasa polja je vam soneti otilau

postavit ju mesto vama i biti ju vas Bog

Ptica skorova je za letanje } a, ne ima svoj čas:

Čovjek () je za delo (za rad) } Čas je od rada prelati

Od pada prestati Bog je npran zapoj

na subotni dan. - Šest plana radi, a sedmi dan

Manj znane besede:

metafora – ko prenesemo pomen z ene besede na drugo. V pesniškem jeziku nekaj poudari.

figura – besede, ki se izgovorijo na poseben način, ali pa stojijo na posebnem mestu.

verz – vrstica v pesmi, stih.

kitica – je sestavljena iz določenega števila vrstic, verzov. Najpogostejše so kitice z dvema do osmimi vrsticami.

tabor – ljudsko zborovanje na prostem; tudi srednjeveška utrdba. * **Nada**

Odgovori: 1. l. poezija, 2. ednina, 3. samoglasnik, 4. evolucija, 5. mikrobiolog; pesem; 2. 150; 3. 30.

Kino za najmlajše in družine v Gledališču Koper

Malo dvorano Gledališča Koper bo med novembrom in januarjem enkrat na mesec, ob nedeljah, obiskal **Filmski daljnogled** – kino za najmlajše in družine, ki je nastal v sodelovanju Gledališča Koper, zavoda Otok s filmsko-vzgojnim programom Podmornica – Otok za mularijo ter Slovenske kinoteke.

1 S Filmskim daljnogledom bomo na prvem srečanju pogledovali po bližnjih slovanskih državah v času, ko sta bili **v risankah** izvorna likovna zasnova in z glasbo povezana dramaturgija pomembnejši od hitre montaže in razburljivih zgodb – v **klasi-kah vzhodnoevropske animacije iz Jugoslavije, Češkoslovaške in Poljske**.

2 Naslednji mesec nas bo obiskal **poseben medved**, ki se je za vedno vtisnil v spomin generacijam staršev in starih staršev. Vam je kaj znano ime Medved Bojan?

3 Januarja pa bomo program sklenili z **živim srečanjem z začetki filma** – projekcijo bo glasbeno spremljal primorski **kitarski virtuoz Elvis Šahbaz**. Za slovo bomo potovali na luno s **prvim znanstvenofantastičnim filmom** v zgodovini in prvim, ki je uporabil **posebne učinke!**

Skrivnosti zgodovine filma

Preden si filme ogledamo, raziščimo, kakšne skrivnosti skriva zgodovina filma. Ste že slišali za izraz **35 milimetrov**? Tako širok je **klasični filmski trak**, s katerega so nekoč gledali filme v kinih. Filme so na velikem platnu prikazali tako, da so jih zavrteli na 35-milimetrskem **projektorju** – veliki napravi, ki je bila še pred dvajsetimi leti v čisto vsakem kinu. Danes je tak projektor velika redkost, saj so ga v večini kinov zamenjali z **digitalnim projektorjem**.

Foto: Marta Frisco

Na fotografiji sta kinooperater Marko, ki v življenju najraje vsak dan vrti kolote filmov, in njegov najboljši prijatelj 35-mm projektor Slovenske kinoteke.

Nam je še vedno zelo pri srcu, saj pričara prav posebno doživetje. Zakaj?

– **Obkrožite pravilne odgovore, rešitve se skrivajo na dnu strani.**

A: Ker se med projekcijo sprehodi po kinu in nam pomaha.

B: Ker med vrtenjem traku tiho brni kot prijetno pomirjujoč klopotec.

C: Ker nam, kadar je posebno dobre volje, zapoje pesmico.

Č: Ker na platnu prikaže prijetne barve in malo drugačno sliko, kot smo je vajeni.

D: Ker občudujemo veliko najpomembnejših filmov v zgodovini, ki so jih režiserji snemali na številne trakove zato, da jih vrti prav tak projektor.

E: Ker imamo radi film.

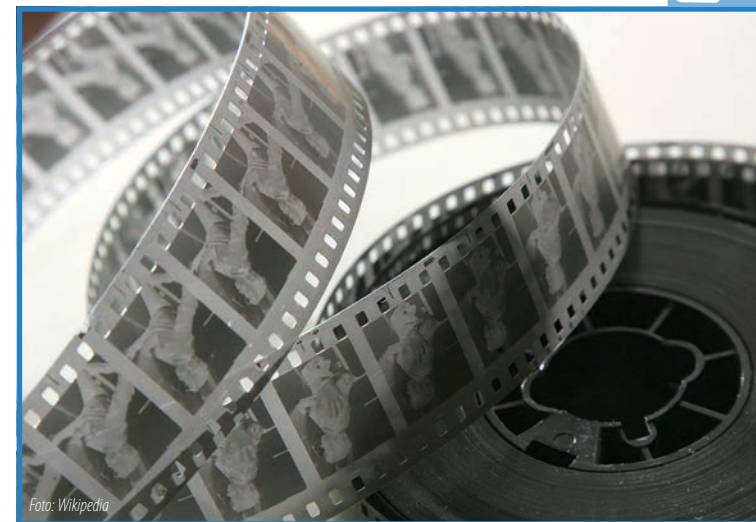

Foto: Wikipedia

Eden najbolj prepoznavnih elementov filma so **barve**, vendar so se te pojavile šele pred manj kot sto leti. Pred tem so gledalci poznali le **črno-bele filme**. Čeprav se nam barve zdijo samoumevne, so bile na začetku prava senzacija. Da so jih lahko prikazali na filmskem traku, je bila namreč najprej potrebna zapletena tehnološka iznajdba. Legendarna risana serija **Medved Bojan** (Branko Ranitović, Slovenija/Jugoslavija/, 1978–1985–1988), ki jo iz svoje mladosti zelo dobro poznajo naši starejši člani družine, nam bo pokazala, kako pomembno je življenje v barvah. Bojan z le tremi barvami in čopičem ustvarja, poživlja, preureja svet okoli sebe.

Naloga: pripravite si rdečo, rumeno in modro barvo. Kaj vse lahko naslikate z njimi? Poskusite jih med seboj mešati in vsak odtenek poimenujte s svojo besedo. Nato z ustvarjenimi odtenki narišite Medveda Bojana s fotografije.

Skoraj smo že pri koncu, sledi le še ena prelomna tehnološka iznajdba: **zvok na filmu!** Medved Bojan se mnogim zdi nepozaben tudi zaradi naslovne melodije, ki jo je zasnoval veliki glasbeni mojster Mojmir Sepe. Danes je zvok vnaprej posnet, pred več kot sto leti pa je projekcije v živo spremljal glasbenik, včasih kar cel orkester. Kakšno doživetje za gledalce je bilo to! Na srečo si kdaj pa kdaj to doživetje še vedno lahko uresničimo, zato bomo januarja v živo s kitaro podoživeli film **Kokoš z zlatimi jajci** (*La poule aux oeufs d'or*, Gaston Velle, Francija, 1905).

Poslovimo pa se s **prvim znanstvenofantastičnim filmom** vseh časov in prvim, ki je uporabil **posebne učinke**. Film **Potovanje na Luno** (*Le voyage dans la lune*, Francija) je posnel slavni Georges Méliès, ki si je svoj eksperimentalni studio postavil kar v prirejeni stekleni lopi.

Katerega leta je nastal film Potovanje na luno? Namig: bilo je pred pojavom barv v filmu. Rešitev se skriva na dnu strani.

A: 1955 B: 1832 C: 1976 D: 1902

Medved Bojan

* Ana

Pravilni odgovor: D

Razišči Pomorski muzej

Tokrat bomo spoznali nekaj zanimivosti Pomorskega muzeja Sergej Mašera Piran.

Pomorski muzej domuje v palači Gabrielli, ki je bila zgrajena v 19. stoletju tik ob piranskem mandraču. Ob vstopu v palačo našo pozornost najprej pritegne mogočno stopnišče s kamnitimi stebri ter stropne in stenske poslikave z različnimi motiv, ki smo jih pred kratkim odkrili v vhodni avli. V prvem nadstropju vidimo tudi štukature, okrasne elemente na steni in stropu, ki so izdelani v posebni tehniki. Zanimiva je prav tako zunanost palače. Severno krilo namreč ni bilo nikoli dokončano, del palače, ki gleda proti jugu, pa se zaključuje z majhnim okroglim salonom, zaradi katerega je palača dobila prav posebno ime.

Reši kviz in ugotovi, kako še imenujemo muzejsko palačo!

Ilustracija: Vasko Vidmar

1 Palača, v kateri domuje muzej, se imenuje po njenem graditelju. Kdo je to bil (namig je v zgornjem besedilu)?

- j) Miroslav Pahor
- l) Lodovico Gabrielli
- r) Giuseppe Tartini

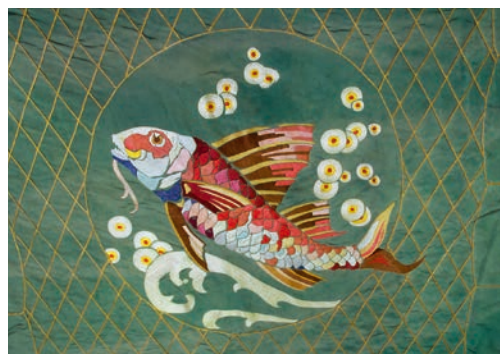
2 V pritličju muzeja si lahko ogledamo arheološko zbirko, v kateri različni predmeti pričajo o najstarejših pomorskih povezavah že od prazgodovine naprej. Med razstavljenimi predmeti je veliko posod, ki so jih našli v piranskem zalivu. Značilne so predvsem za rimsko obdobje, uporabljali pa so jih za prenos vina, oljčnega olja, ribje omake itd. Kako se te posode imenujejo?

- s) Fibula
- e) Čaša
- a) Amfora

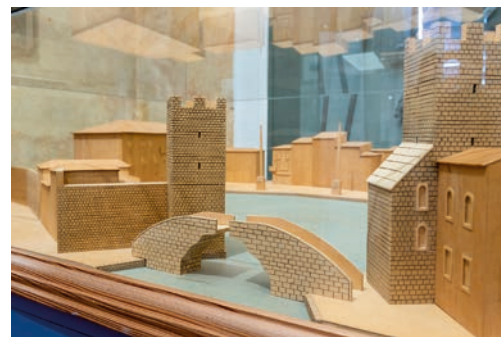
3 Ob muzejskem stopnišču je postavljena ribiška zbirka, ki predstavlja zgodovino ribištva severozahodne istrske obale. Kaj je upodobljeno na zastavi ribiške zadrage iz leta 1925?

- č) Ribiška mreža
- r) Riba, ujeta na trnek
- o) Ribiško plovilo bragoc

4 V prvem nadstropju si lahko ogledamo maketo območja današnjega Tartinijevega trga v Piranu v 16. in 17. stoletju. Prepričamo se lahko, da je bil precej drugačen. Kaj je bilo na mestu današnje avtobusne postaje?

- o) Most
- z) Cerkev
- b) Svetilnik

5 Ladijska polena so lesene skulpture, ki so nekdanje krasile ladijske kljune vseh tipov lesenih ladij. Včasih so pomorščaki verjeli, da jih polena ščitijo pred različnimi nesrečami. V muzeju imamo razstavljenih več ladijskih polen, toda hitro nam pade v oči pozlačena polena v podobi ženske s kačami v laseh. Koga predstavljala?

- s) Morskega konja
- o) Morsko pošast
- t) Meduzo

6 V drugem nadstropju so razstavljeni različni predmeti, ki nam kažejo življenje in kulturo pomorščakov v času druge svetovne vojne. Med razstavljenimi predmeti je tudi uniforma narodnega heroja, poročnika bojne ladje, po kateri muzej nosi ime. Kdo je to bil?

- n) Sergej Mašera
- m) Ivan Kern
- l) Mirko Pleiweis

7 Na vrhu stopnišča so razstavljeni dela, ki prikazujejo viteza na belem konju, o katerem je znanih veliko legend in zgodb; najbolj znana pa pravi, da je premagal groznega zmaja in pred njim rešil kraljevo hčer. Ravno ta svetnik je tudi zavetnik Pirana, saj naj bi po legendi mesto rešil pred uničenjem, ko je nad njim divjalo neurje. Kateri svetnik je upodobljen na likovnih delih?

- h) Sv. Florijan
- d) Sv. Jurij
- g) Sv. Peter

Črke pred pravilnimi odgovori prepisi v oštevilčene kroge in izvedel boš, pod katerim imenom je palača še poznana.

* Veronika

Mediterranski inštitut za okoljske študije Človek, morje in podnebne spremembe

Morje je za človeka pomemben **vir dobrin**, predvsem **hrane**, iz njega pa lahko pridobivamo tudi druge **surovine**, kot so sol, pesek in prod, minerali, nafta. Poleg dobrin nam ponuja še marsikaj, kar nam vsem izboljšuje in lajša življenje. Po morju lahko **plujemo** in **prevažamo** tovor z ladjami, morje nam ponuja možnosti za **rekreacijo**, različne vrste športa, **turizma**, **raziskovalne** in druge **gospodarske** dejavnosti.

Ko se sprehajamo ob morski obali, lahko poslušamo zvoke valov, ki butajo ob obalo, in glasne galebe, ki preletavajo morje in kopno. V zraku začutimo vonj po morju, po brnistri, ki cveti na klifu, in bližnjih borovcih, iz katerih se v vročih poletnih mesecih cedi smola. Ob tem se počutimo dobro, pomirjeni smo in uživamo v lepoti, ki nas obdaja. Tudi pesnike, pisatelje in druge umetnike ti morski prizori in občutki navdihujejo, zato jih najdemo v številnih umetniških stvaritvah. Torej tudi **nematerialne dobrine**, ki jih ponuja narava, so zelo pomembne za človeka, za njegovo **duhovno obogatitev** in **zdravje**.

Opisane dobrine so na razpolago, ker v morju živijo številni živi **organizmi**, ki sestavljajo **življenjske združbe**. Posamezne življenjske združbe pa živijo v svojem **življenjskem prostoru**, s katerim so povezane in nanj dobro prilagojene. Skupni **preplet življenjskih združb** in njihovega **življenjskega prostora** tvori naravno enoto, ki jo imenujemo **ekosistem**.

Ribištvo in ribogojstvo sta pomembni gospodarski dejavnosti, ki se tradicionalno izvajata v povezavi z morjem. S pomočjo le-teh človek pridobiva hrano, bogato s hranilnimi snovmi, ki jih telo potrebuje. V nekaterih otoških državah je to zelo pomemben vir preživetja za prebivalstvo. Ampak ti dve dejavnosti sta zelo odvisni od **ohranjenih morskih ekosistemov**. Ker je človek močno posegel tudi v morske ekosisteme, so se razmere spremenile in je v morju veliko manj rib. Ribiči morajo tako večkrat iskati druge vire za preživetje, na primer v turizmu, kar pa povzroča dodatni pritisk na ekosisteme. Če želimo te dejavnosti opravljati še naprej, moramo poskrbeti za to, da

Foto: Lilliana Vižintin

morskih ekosistemov ne uničujemo in da te dejavnosti izvajamo trajnostno.

Kljub temu se večkrat sprašujemo, ali se človek, ko s svojimi posegi povzroča **onesnaževanje** in **uničevanje morskih in obalnih ekosistemov**, tega zaveda. Številne človeške dejavnosti namreč proizvajajo veliko **izpustov toplogrednih plinov**, ki se nabirajo v zemeljskem ozračju in povzročajo **podnebne spremembe**. Kot posledica podnebnih sprememb se spreminjajo tudi **temperatura**, **slanost** in **kislost** morske vode ter **morski tokovi**. Posledično pa se spreminjajo tudi **selitveni vzorci**, **razmnoževanje**, **številnost** in **pestrost** rib v morju. Zaradi sprememb v življenjskih prostorih se lahko v nekaterih morskih ekosistemih na novo pojavljajo tudi živalske in rastlinske vrste, ki jih imenujemo **invazivne tujerodne vrste**. Invazivne so zato, ker se zelo hitro razmnožujejo in s tem ogrožajo domorodne vrste, nekatere pa so za človeka lahko tudi nevarne ali mu povzročajo gospodarsko škodo.

Kako lahko ukrepamo?

Pomembno je, da pri ohranjanju narave in blaženju podnebnih sprememb vsi sodelujemo. Tudi vi lahko prispevate takole:

Ne puščajte odpadkov v morju ali na obali.

Tisto, kar pustite v morju, bo priplavalo nazaj na vaše krožnike, saj morski organizmi, kot so na primer ribe, odpadke pogosto zamenjajo za hrano, ki se nato vgradi v njihovo tkivo in konča na našem krožniku.

Izbirajte lokalno morsko hrano iz trajnostnega ribištva ali ribogojstva.

Lokalna hrana je opravila manj kilometrov, da je prišla iz morja na vaš krožnik in je s tem povzročila manj izpustov toplogrednih plinov.

Spoštujte naravo in njene prebivalce.

Morski organizmi niso spominek, zato naj ostanejo tam, kjer so, saj so pomembni za ohranjanje ravnovesja in kroženja snovi v ekosistemih.

Ko ste na morju ali na obali, dobro opazujte naravo okoli sebe in uporabljajte vsa čutila.

Narava nam vedno kaj sporoča, prisluhajmo ji!

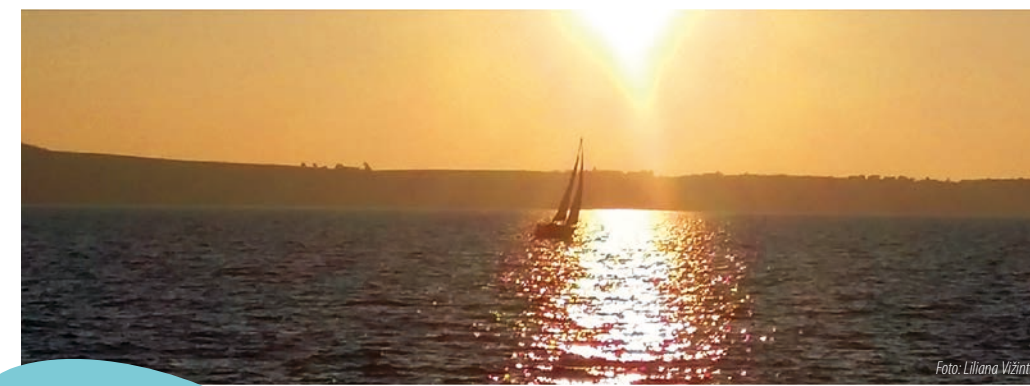

Foto: Lilliana Vižintin

